

Kartläggning av naturbruksgymnasiers hållning av & undervisning om katt

*A Survey of Natural Resource Programmes' Keeping &
Education of Cats*

Angelica Nordqvist

Etologi och djurskyddsprogrammet

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och djurskyddsprogrammet

Skara 2010

Studentarbete 316

*Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health
Ethology and Animal Welfare programme*

Student report 316

ISSN 1652-280X

Kartläggning av naturbruksgymnasiers hållning av & undervisning om katt

A Survey of Natural Resource Programmes' Keeping & Education of Cats

Angelica Nordqvist

Studentarbete 316, Skara 2010

Grund C, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi, kurskod EX0520

Handledare: Frida Lundmark, SLU, Box 234, Gråbrödragatan 19, 532 23 Skara
Examinator: Maria Andersson, SLU, Box 234, Gråbrödragatan 19, 532 23 Skara

Nyckelord: Katt, naturbruksgymnasier, undervisning, djurhållning

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Avdelningen för etologi och djurskydd

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.hmh.slu.se

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	4
SUMMARY	5
INLEDNING	6
BAKGRUND	6
KATTEN (<i>FELIS CATUS</i>)	6
HISTORIK - HUR HÖLLS KATTER FÖRR?.....	6
NUTID - HUR HÅLLS KATTER IDAG?	7
HUR MÅNGA KATTER ÄR HERRELÖSA/FÖRVILDADE OCH VARFÖR HAR DE BLIVIT DET?	8
VILKA ÅTGÄRDER FINNS?	9
LAGSTIFTNING	10
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	12
MATERIAL OCH METODER	13
RESULTAT	15
DISKUSSION	18
ÄR SKOLORNAS KATTER KASTRERADE?	19
ÄR SKOLORNAS KATTER VACCINERADE OCH AVMASKADE?	19
ÄR SKOLORNAS KATTER FÖRSÄKRADE, ID-MÄRKTA OCH MED I ÄGARREGISTER?	19
VILKA FÅR UNDERVISNING OM KATT OCH VILKA ÄMNESOMRÅDEN TAS UPP?.....	20
VILKA LÄROBÖCKER/UNDERVISNINGSMATERIAL ANVÄNDS VID UNDERVISNINGEN?.....	21
SLUTSATS	22
TACK	22
REFERENSER	23
BILAGA 1	26
BILAGA 2	32

SAMMANFATTNING

Antalet herrelösa och/eller förvildade katter i Sverige är ungefär 100 000 och många olika åtgärder har gjorts för att försöka få bukt med problemet. Hur ska man få kattägare att bli ansvarsfulla, att ta hand om sina katter och inte bidra till en ökad population av herrelösa katter? Studier har visat att utbildning och kunskap är mycket viktigt för människors attityd och syn på katter. Utbildning och kunskap bidrar även till en positiv inställning till kastration. Kastration som ses som en viktig åtgärd för att inte bidra till fler herrelösa katter.

Syftet med denna studie var att få en övergripande bild av naturbruksgymnasiernas hållning av och undervisning om katt, vilket genomfördes som en enkätundersökning till samtliga naturbruksgymnasier i Sverige. Vad tar de upp i undervisningen om katt och hur håller skolorna sina katter? Vad använder man sig av för läroböcker och undervisningsmaterial när man undervisar om katter?

6 (43 %) av de 14 skolor som håller katter har kastrerat samtliga sina katter, men näst intill lika många svarade att de inte visste om katterna var kastrerade eller inte. Det fanns även skolor som angav att de inte kastrerat alla sina katter. Vad gäller frågan om avmaskning och vaccinering av skolornas katter gjordes det förstnämnda i något större utsträckning. Även här fanns det dock skolor som svarade att de inte visste. Att försäkra, ID-märka och registrera skolornas katter i ägarregister var något som skett i mycket liten utsträckning. Fler skolor angav att deras katter var ID-märkta och registrerade än försäkrade. På dessa frågor var det en stor del av skolorna som inte visste om det skedde och i sådana fall, i vilken utsträckning.

20 (57 %) av de 35 skolor som besvarade enkäten tar upp katt i undervisningen och det var nästan uteslutande inriktningen djurvård. 10 (71 %) av 14 skolor som håller katt och tar upp dem i undervisningen gjorde det dock inte för inriktningen hästhållning och/eller jordbruk, utan enbart för inriktningen djurvård. Det visade sig även att 2 (6 %) av de 35 skolor som sa sig ha katter inte hade någon undervisning om dem alls. Frågan om läroböcker/ undervisningsmaterial var en öppen fråga där skolorna ombads ange vad skolan använder vid undervisning om katt. Av de 20 skolorna som svarat att de tar upp katt i utbildningen var det 18 som besvarade frågan. Skolornas svar visar en stor spridning på olika material och böcker som var alltifrån att bara skrapa på ytan om vad katten är till mer ingående faktaböcker.

De skolor som angav att katt togs upp i undervisningen ombads ange vilka ämnesområden av utfodring, hantering, skötsel, raskunskap, beteendebövhov och etologi samt djurskyddslagstiftning som togs upp. En mycket stor del av ämnesområdena tas upp av majoriteten av naturbruksgymnasierna. Det lilla som skiljer områdena åt är att utfodring och skötsel undervisas om i något högre grad än de andra.

Denna studie visar att det finns möjlighet till förbättringar vad gäller naturbruksgymnasiernas hållning av och undervisning om katt. Det är viktigt att dessa förbättringar görs då skolorna ska föregå med gott exempel både i praktiken och i teorin.

SUMMARY

The number of ownerless and/or feral cats in Sweden is approximately 100 000 and several different actions have been made in attempt to deal with the problem. How can we get owners to take responsibility, to cherish their cats and there by not contribute to increasing the feral cat population? Studies have proven that education and knowledge is of great importance to the human attitude and appreciation toward cats and contributes to a positive approach to castration.

The aim of this study was to capture an overall image of the Natural Resource Programmes' keeping and education of cats. This was performed by sending out an inquiry form to all of the Natural Resource Programmes of Sweden. What does their education of cats contain of and how are the schools keeping their cats? What kind of class books and school supplies do they use when educating about cats?

6 (43 %) of the 14 schools that keep cats have castrated all of them, but close to just as many responded that they did not know whether their cats were castrated or not. There were also schools that stated that they had castrated just some of their cats. Concerning deworming and vaccination of the schools' cats the inquiry form showed that deworming was further sought to than vaccination. Although this showed to be something some of the schools were unsure of. To have the cats insured, identification marked and registered in ownership registers was something that had been performed by the schools in a very small amount. The inquiry form showed that more schools had identification marked and registered their cats than insured them. The answers to these questions proved that a large amount of the schools in fact did not know if this was attended to and if it was, in what proportion.

20 (57 %) of the 35 schools that answered the questions of the inquiry form states that cat is attended to in their education and almost exclusively in the orientation of animal caring. 10 (71 %) of the 14 schools that keeps cat and also educate about them did not do so for the orientations of horse keeping and/or agriculture but did with the animal care students. It even showed that 2 (6 %) of the 35 schools that keep cats did still not educate about them in class. In the question about class books/school supplies the schools were able to freely answer what they were using when educating about cat. Of the 20 schools that did educate about the cat 18 of them answered the question. The outcome showed a great difference of supplies and books where some only basically tended to the subject while others had a much deeper approach.

Those of the schools that specified that they did educate about the cat was then asked to specify what study of feeding, handling, caring, racial knowledge, behavior and ethology as well as the animal welfare legislation was attended to. A very large amount of the subjects was in fact shown to be attended to by the Natural Resource Programmes. The small difference that parts the subjects is that feeding and caring of the cat is focused greater upon than the other parts.

This study shows that there is a possibility of improvements concerning the Natural Resource Programmes' keeping and education of the cat. It is important that these improvements will be tended to as the schools are supposed to set a good example both in practice and theory.

INLEDNING

BAKGRUND

Det finns många herrelösa och förvildade katter runt om i Sverige (Manimalisrapporten, 2009). För att minska antalet runt om i världen har det gjorts många insatser såsom omplacering, TNR (trap-neuter-release=fånga-kastrera-återplacera) och avskjutning (Winter, 2004). I längden ser man dock att dessa metoder inte är tillräckliga då nya katter tillkommer (Winter, 2004) så länge människor släpper ut okastrerade katter (McKay et al., 2009; Clancy et al., 2003; Winter, 2004).

Studier har visat att utbildning och information om bland annat kastrering är väldigt viktigt vad gäller människors syn på katter (Robertson, 2008). Utbildning och information påverkar även hur människor beter sig mot katter och vilken attityd som kommer att finnas mot dessa (Podberscek, 1997). Katter är solitära (Driscoll et al., 2007), men kan leva i kolonier på platser där mat finns i stora mängder, som till exempel på mjölkgårdar (Liberg et al., 2000). Jag har därför valt att undersöka vad de elever på Sveriges 56 naturbruksgymnasier får med sig vad gäller hållning av och undervisning om katt.

Katten (*Felis catus*)

För att kunna ge sin katt bästa möjliga omvårdnad krävs det att man har kunskap om katten (Rochlitz, 2005). Den lever vanligtvis i 12-15 år, men det finns även de som når en ålder runt 20 år (Pollard, 2003), vilket innebär ett långt åtagande som kattägare.

Katten är en karnivor och likt sin förfader äter den helst flera mindre mål varje dag som i det vilda består av diverse mindre byten (Bradshaw, 2006). Det kan bland annat vara råttor (Elton, 1953). Katten lever polygamt, vilket innebär att både honan och hanen parar sig med flera olika partners (Crowell-Davis et al., 2004). Då hankatten inte tar hand om sina avkommor har han möjlighet att reproducera sig med andra honor för att ytterligare sprida sina gener vidare (Ostfeld, 1990). Hanarna spenderar inte heller mycket tid på att försvara sina honor, utan letar istället vidare efter fler (Say et al., 2001). Detta leder till att framför allt hanarna rör sig över väldigt stora områden under parningstiden (Liberg et al., 2000), om de inte är kastrerade (Scott et al., 2002). En okastrerad hankatt hamnar dessutom i slagsmål i mycket större utsträckning än vad en kastrerad hankatt gör (Jongman, 2007).

En katt kan bli könsmogen från och med en ålder på fem till sex månader (Nutter et al., 2004) och en hona är dräktig i cirka 65 dagar efter lyckad parning (Shatz, 1983). Kullstorleken brukar vara en till sex kattungar och honan kan få cirka en till tre kullar per år (Nutter et al., 2004). Dessa faktorer tillsammans gör att katter mycket snabbt kan föröka sig i antal (Nutter et al., 2004). När kattungen är mellan två och sju veckor genomgår den en kritisk period, under vilken socialisering med människan bör ske för att få en katt som inte är skygg för människor (Karsh & Turner, 1988).

Historik – hur hölls katter förr?

Vår historia med katter sträcker sig långt bakåt i tiden och har sett ut på olika sätt (Slater & Shain, 2005). Katterna har setts som gudar och dyrkats av vissa, men även kopplats samman med djävulen och häxor av andra (Turner & Bateson, 2000). Under första delen av

1900-talet hölls de ofta vid ladugårdar där de kunde användas för att hålla nere råttbeståndet (Elton, 1953). På detta vis slapp man använda sig av gift som innebar en risk för de egna djuren och för fåglar (Elton, 1953). Under 1900-talet uppkom tankarna om att katter skulle skyddas och tas omhand, vilket ledde till att människans attityd blev mer välvillig (Bernstein, 2005). Dock var det inte alla som ansåg att även förvildade katter förtjänade att behandlas humanit (Slater & Shain, 2005). Antalet katter som vistas utomhus påverkar givetvis bland annat andra vilda djurbestånd (Centonze & Levy, 2002; Kays & DeWan, 2004; Levy & Crawford, 2004; Slater, 2002). Då problematik som denna uppstår återgår människor ofta till de gamla attityderna om att katter är onda och inte alls ett domesticerat sällskapsdjur (Slater & Shain, 2005).

Fram till ett par år sedan hade katten ansetts blivit domesticerad i Egypten (Linseele et al., 2008), men efter att ha hittat ett skelett från ett kattdjur i Cypern trodde man för en tid att domesticeringen i själva verket startade redan där för 9 500 år sedan (Vigne et al., 2004). Senare visade det sig att skelettet tillhörde djungelkatten (*Felis chaus*) som aldrig varit domesticerad, men som enligt utgrävningar varit hållen i fångenskap i några veckors tid (Linseele et al., 2008). Med det i åtanke menar samma författare att detta (det vill säga att djungelkatten hållits i fångenskap) ändå kan ha varit en bidragande faktor till att man senare kom att domesticera katten. Vår tamkatt härstammar från Afrikansk vildkatt (*Felis silvestris lybica*) (Bradshaw et al., 1999; Serpell, 2000). Den Afrikanska vildkatten (*Felis silvestris lybica*) är ett solitärt levande djur (Driscoll et al., 2007) men på grund av faktorer som domesticering och avel av katten (*Felis catus*) som styrts av människan, har man fått fram katter som klarar av att leva tillsammans på ett helt annat sätt (Macdonald et al., 2000). Detta möjliggör bildandet av kolonier så länge det finns stora mängder mat för katterna, vilket det gör vid bland annat mjölkgårdar (Liberg et al., 2000).

Det var inte längesedan de flesta katterna strövade omkring bäst de ville och bidrog till den ökande kattpopulationen (Jongman, 2007). Förr utfodrade man katterna med det man hade, vilket förmodligen inte gav katterna en komplett uppsättning av näringsämnen, vilket gjorde dem mindre livsdugliga och därmed ändå höll antalet i schack (MacDonald et al., 1984).

Nutid – hur hålls katter idag?

Idag hålls cirka 1,2 miljoner katter i Sverige i nästan 17 % av de svenska hemmen och antalet katter per hushåll är 1,73 stycken (Manimalisrapporten, 2009).

Tabell 1. Antal katter i Sveriges olika län (Manimalisrapporten, 2009).

Län	Antal katter
Hallands och Västra Götalands	248 610
Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Örebro och Västmanlands	230 130
Blekinge och Skåne	215 724
Stockholm	198 632
Jönköping, Kronobergs, Kalmar och Gotlands	142 086
Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs	124 983
Västerbottens och Norrbottens	50 857
Västernorrland och Jämtlands	44 658

I SKK:s ägarregister finns idag 567 660 katter registrerade (SKK, 2010) och i SVERAK:s ID-register finns 49 802 katter registrerade (SVERAK, 2010). Enligt undersökningar har man sett att raskatter registreras i mycket större utsträckning än huskatter (Karsh & Turner, 1988). Världen över uppskattar man att cirka 200 miljoner katter hålls som sällskapsdjur (Bernstein, 2005). Majoriteten av katterna som finns är inte avlade för ett liv inomhus, men generellt har man sett att de kan anpassa sig till det under rätt förutsättningar och om det sker i tidig ålder (Jongman, 2007).

I England 2005 fick majoriteten av katter med ägare vistas utomhus, medan färre än 50 % hölls inomhus (Rochlitz, 2005). Enligt en undersökning i Australien upplever de flesta kattägare att katterna har ett behov av att vara utomhus och kunna ströva omkring och att det gynnar deras välfärd, även om det medför en del risker (Jongman, 2007).

Hur många katter är herrelösa och/eller förvildade och varför har de blivit det?

I denna rapport förekommer följande begrepp rörande herrelösa och/eller förvildade katter som jag definierar på följande sätt:

Bortsprungen: Katt som rymt från sin ägare.

Förvildad: Katt som antingen föddes i det vilda och saknar socialisering eller är övergiven och inte längre litar på människor.

Herrelös: Katt som är övergiven eller bortsprungen.

Övergiven: Katt som ägaren frivilligt av sagt sig sina rättigheter från och inte ordnat annan tillsyn av katten.

Gränserna mellan vad som faktiskt är en herrelös, förvildad, tam strykarkatt och ”löst hållen” utekatt är mycket vaga och det blir lätt gråzoner (Levy & Crawford, 2004). Detta leder till problem när åtgärder för att minska den herrelösa populationen ska vidtas (Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007).

I dagens samhälle ser vi på hundens och kattens status på olika sätt, vilket leder till välfärdsproblem för katten (Luke, 1996). Hunden ses som mer beroende av människan och dess omvårdnad, medan katten ses som mer självständig och vild (Clancy et al., 2003). Denna föreställning gör att ägare släpper ut sina katter, har dålig koll på vad de gör och vad som händer dem (Luke, 1996). Kattägare kastrerar sina katter i mindre utsträckning än vad hundägare kastrerar sina hundar, vilket kan beror på att katter oftast ses som mindre värda (Rochlitz, 2000). Den ökade populariteten av katter som sällskapsdjur tros bero på att de är lätta att ha hand om och kräver mindre av ägaren än till exempel hundar samt att de kan hållas på mindre ytor (Rochlitz, 2005). Samma författare menar att om katter hålls i en dåligt anpassad inomhusmiljö kanske de väljer att ge sig av och blir då en del av den herrelösa och/eller förvildade populationen istället (Rochlitz, 2005).

En stor del av problematiken med herrelösa och/eller förvildade katter är att många människor vill vara snälla och matar katter som stryker omkring, vilket gynnar populationen (Levy et al., 2003). Tillgången på mat är det som avgör storleken på en koloni (Liberg et al., 2000; Slater, 2002). Det är idag lättare att köpa foder som är anpassat till

katter och det har på detta vis blivit enklare att utfodra ett större antal än tidigare (Bradshaw et al., 1999). Anledningar till varför människor matar katter har studier visat beror på att man känner sympati och av medlidande (Centonze & Levy, 2002). När djur matas utomhus drar det även till sig ytterligare individer (Centonze & Levy, 2002). I och med att människan utfodrar de herrelösa och/eller förvildade katterna störs den naturliga selektionen som annars skulle ha skett (McKay et al., 2009). Den skulle ha lett till att de gamla, sjuka eller på annat sätt svaga djuren inte kunnat klara sig och populationen därefter inte ökat på samma sätt som den gör idag (McKay et al., 2009). Tyvärr är det få av dessa personer som matar katterna som tar in och kastrerar dem (Levy et al., 2003).

Det finns drygt 100 000 herrelösa och/eller förvildade katter i Sverige (Djurskyddet Sverige, 2010). Ser man till de siffror som försökts tas fram över hur många herrelösa katter det finns i USA ligger antalet uppskattningsvis runt 60-100 miljoner (Winter, 2004). Dessa katter uppskattas föda fram cirka 80 % av alla kattungar som föds varje år i USA (Levy & Crawford, 2004). Detta bidrar stort till överpopulationen av katter vilket gör att miljontals avlivs varje år (Slater, 2002).

Vilka åtgärder finns?

TNR är en metod som används för att kontrollera kattbeståndet (Slater & Shain, 2005). Metoden innebär att man fångar in katten, kastrerar den, i vissa fall vaccinerar den, innan man sedan släpper ut den igen (Levy & Crawford, 2004; Slater & Shain, 2005). Studier som gjorts visar olika resultat på hur/om TNR är effektivt eller inte för att kontrollera antalet herrelösa och/eller förvildade katter samt hur välfärden blir hos de individer som kastreras och sedan släpps ut igen (Scott et al., 2002). Även ämnen som hälsa, säkerhet, population och livskvalitet har tagits upp angående dessa katter på senare tid (Centonze & Levy, 2002). Väljs ett humanare sätt att få kontroll på antalet herrelösa och/eller förvildade katter som till exempel TNR (trap-neuter-release) tror man att fler personer som matar herrelösa katter kommer att delta i arbetet än om man skulle ta in djuren och avliva dem (Centonze & Levy, 2002). Motståndare till TNR kallar det för trap-neuter-reabandon, alltså att man återigen överger katten som får klara sig på egen hand (Jessup, 2004).

Att kastrera sina katter är en mycket viktig åtgärd för att inte intakta djur ska reproducera sig och mycket snabbt bidra till en ökad population av herrelösa och/eller förvildade katter (Lord, 2007). Det har visat sig att okastrerade individer strövar omkring mer, vilket ökar spridningen av katterna (Scott et al., 2002). Sällskapskatter kastreras i relativt hög grad idag, dock har man ofta låtit dem få en kull innan (Levy & Crawford, 2004). Enligt en studie som gjorts har man sett att män inte kastrerar sina katter i lika hög utsträckning som kvinnor (McKay et al., 2009). Samma studie visar även att manliga ägare i större utsträckning är bekymrade över hur ingreppet kommer att påverka djuret (McKay et al., 2009).

Utbildning som riktar sig till ägare som släpper ut sina katter okontrollerat kan vara ett sätt att minska antalet herrelösa och/eller förvildade katter (Clancy et al., 2003; Winter, 2004). Det vore även bra att få till ett samarbete med de människor som matar katter som de inte äger för att få program som TNR att bli effektiva (Levy & Crawford, 2004). I Nya Zeeland har man sett en positiv effekt på djurägarnas attityder angående kastrering tack vare utbildning och information (McKay et al., 2009). Det räcker dock inte med att de katter

som har ägare kastreras eftersom populationen av herrelösa och/eller förvildade katter redan är så stor att man även måste göra något åt dessa (Centonze & Levy, 2002).

En annan lösning för att komma tillrätta med herrelösa och/eller förvildade katter skulle kunna vara att införa krav på ID-märkning och registrering (Djurskyddet Sverige, 2010). Detta har under flera år varit en av Djurskyddet Sveriges huvudfrågor och de har drivit kampanjer med namninsamlingar för att försöka få till en förändring (Djurskyddet Sverige, 2010). Det finns många som menar att detta är en bra lösning som dessutom skulle höja kattarnas status (SVERAK, 2010; Djurskyddet Sverige, 2010; Slater & Shain, 2005). Det finns dock dem som anser att det inte är en tillfredsställande lösning att lagstifta om obligatorisk ID-märkning på katter för att komma tillrätta med problemet med herrelösa och/eller förvildade katter då det ändå är så få ägare som faktiskt återfinner sin katt på detta sätt (Lord et al., 2007). Dessutom är det ofta svårt att fånga in en förvildad katt för att kunna kontrollera detta (Lord et al., 2007).

Avskjutning av katter är en annan åtgärd, men den är inte speciellt effektiv då nya individer fyller upp tomrummet allt efter som (Slater & Shain, 2005). Det är alltså en väldigt tidskrävande åtgärd om man ska få den att fungera (Slater & Shain, 2005). Andra lösningar på problemet som förespråkas i hög utsträckning av vissa är att hålla katter inomhus (Winter, 2004; Lord et al., 2007) eller i koppel om de ska vistas utomhus (Slater, 2002).

Den komplexa problematiken med herrelösa och/eller förvildade katter har ingen given lösning (Levy & Crawford, 2004). Därför måste man se till den enskilda situationen för att avgöra vilken metod som är lämpligast att använda (Levy & Crawford, 2004). Allmänheten bör ges utbildning i hur man är en ansvarstagande djurägare, kattens beteenden, fördelar med kastrering och att detta ansvar gäller hela kattens liv (Robertson, 2008). Vid analysering av svar om varför människor bland annat överger sina katter har man sett hur viktigt det är med utbildning för att inte bara ge ägaren mer respekt för djuret utan även för att minska djurs lidande som resultat av ägarens ignorans (Podberscek, 1997). Börjar man att utbilda människor redan tidigt i livet om att djur är kännande varelser och att de förtjänar att behandlas på ett bra sätt, får de med sig denna syn in i vuxenlivet (Robertson, 2008). Det har visats att människor som haft djur i sin barndom är mer positiva till djur och har en mer omsorgsfull attityd mot djur i vuxen ålder (Paul & Serpell, 1993). Det är därför även viktigt att vända sig till de vuxna eftersom deras attityd om djur påverkar deras barns framtida attityd (Paul & Serpell, 1993), samt hur de behandlar till exempel oönskade djur (Serpell, 1999). På detta vis kanske man kan minska antalet djurägare som negligerar sina djur (Podberscek, 1997).

Det gäller att hitta sätt att öka kattens värde på hos allmänheten för att förhindra att de fortsätter att behandlas som en slit- och slängvara (Slater & Shain, 2005). Att få till en förändring som innebär att det inte längre accepteras att man överger katter och låter bli att kastrera och ID-märka dem (Slater & Shain, 2005).

Lagstiftning

Syftet med vår djurskyddslagstiftning är att förebygga att djur behandlas/hålls på ett för dem dåligt sätt (Prop. 1987/88:93). Enligt 1 § djurskyddslagen (1988:534) avser denna vård och behandling av husdjur, försöksdjur samt djur som hålls i fångenskap. Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom (2 § djurskyddslagen).

Dessutom ska djuren ges tillräcklig mängd foder och vatten av god kvalitet och anpassat efter djurslaget samt tillräcklig tillsyn (3 § djurskyddslagen). Detta specificeras ytterligare i 1 kap. 18 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2008:5) om hållande av hund och katt, saknr L102, enligt vilken katter dagligen ska ges foder. Fodret ska garantera tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel och ges i sådan mängd så att de inte blir för magra eller för feta. Enligt 3 kap. 6 § L102 ska katter som hålls inomhus ha fri tillgång till dricksvatten. Katter som hålls helt eller delvis utomhus ska få tillgång till vatten minst två gånger per dag. Vattnet får heller inte omedelbart frysa om inte tillgång till vatten från vattenautomat eller dylikt som erbjuder frostfritt vatten finns.

Enligt 1 kap. 16 § L102 ska tillsyn ske minst två gånger om dagen. Unga, sjuka eller skadade katter ska ses till oftare. Dessutom ska katter hållas under sådan tillsyn och skötas på ett sådant sätt som med hänsyn till deras natur och övriga omständigheter behövs för att förebygga att de orsakar skador eller avsevärda olägenheter (1 § Lagen om tillsyn över hundar och katter (2007:1150)).

När man skaffar en katt är man förpliktad att följa den lagstiftning som finns. För djurhållare föreligger handlingsplikt, vilket innebär att man kan straffas för brott mot sina djur som orsakats genom passivitet (Striwing & Åslund, 2002). Ett exempel på detta är om man låtit bli att utfodra och vattna sina djur. Att sällskapskatten täcks av djurskyddslagstiftningen är man överens om, men att en katt som inte har någon ägare även ska täckas råder det mycket delade meningar om (Striwing & Åslund, 2005). I dagsläget omfattas katter av olika lagstiftningar och behandlas som djur i djurskyddslagen och i lagen om tillsyn över hundar och katter och som saker i bland annat hittegodsbestämmelserna (Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007). Övergivna eller förvildade katter har ingen ägare och kan således inte räknas som hittegod då dessa bestämmelser är till för att skydda ägarens rättigheter (Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007). Handlar det däremot om en bortsprungen katt omfattas denna (Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007) samt om katten är av "ädelras" (Striwing & Åslund, 2005). En kattägare kan avsäga sig sina rättigheter som ägare, men kan inte undgå sina skyldigheter enligt djurskyddslagstiftningen gentemot katten (Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007). Slutligen kan katter även omfattas av miljöbalken (1998:808), vilken tillämpas för att förhindra att olägenheter för människors hälsa uppstår (Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007). Problematiken i detta är att man behöver kunna påvisa vem ägaren till katten/katterna är för att möjliggöra tillämpningen av reglerna, vilket är svårt i fall med katter utan ägare (Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007). Om en katt faktiskt har en ägare eller ej, är övergiven eller bortsprungen är mycket svårt att avgöra (Striwing & Åslund, 2005).

Just nu pågår en översyn av djurskyddslagstiftningen (Dir. 2009:57), där just bland annat problematiken med herrelösa djur ska utredas eftersom det är ett så pass omfattande problem.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med detta arbete är att få en övergripande bild av naturbruksgymnasiernas hållning av och undervisning om katt. De som går på naturbruksgymnasium har av förklarliga skäl ofta ett stort djurintresse och i många fall är det människor som senare kommer att ha gård och djur. Med detta examensarbete vill jag se hur det ser ut på landets naturbruksgymnasier vad gäller hållning av och undervisning om katt, för att få en uppfattning om vad naturbruksgymnasiernas elever får med sig när det gäller katthållning.

- Vad tar man upp i undervisningen om katter på naturbruksgymnasier?
- Hur håller naturbruksgymnasierna sina katter?
- Vilka läroböcker/vilket läromaterial används vid undervisning om katt på naturbruksgymnasierna?

MATERIAL OCH METODER

Innan enkäten utformades lästes boken Enkäten i praktiken – en handbok i enkätmetodik, skriven av Göran Ejlertsson, för inspiration och tips till min enkät. Enkäten utformades först i Word och sedan i Adobe Acrobat där den gjordes till pdf för att kunna göra kryssrutor som kunde fyllas i elektroniskt. Dessutom gjordes enkäten som så att vissa delar kunde skrivas med löpande text av den svarande, medan övriga delar var ”låsta” för att förhindra att den svarande skulle kunna ändra i enkäten.

Enkäten bestod av 18 frågor av vilka majoriteten var stängda frågor. Första delen handlade bland annat om hur många elever skolan har, vilka inriktningar som finns, om alla inriktningar tar upp katt och i så fall vilka delar samt vilka läroböcker och undervisningsmaterial som används och om skolan har katt. Andra delen av enkäten, fråga tio och framåt, fylldes endast i av de som svarat att de har katt på skolan. Dessa frågor handlade om hur katterna hålls, om de är vaccinerade, kastrerade, försäkrade, ID-märkta, registrerade i ägarregister samt vad de utfodras med. Frågorna utformades med försiktighet för att inte verka stötande.

Enkäten skickades till samtliga 56 naturbruksgymnasier i Sverige för att försöka få en heltäckande bild om hur skolorna håller katter samt vad som tas upp om dem under de olika utbildningarna (se enkäten i bilaga 1). Alla naturbruksgymnasier fanns samlade på www.naturbruk.se, där skolornas hemsidor och mailadresser till alla berörda hittades. Två personer var rektorer på fler än en skola och dessa uppmanades att fylla i en enkät för varje skola. I samma mail som enkäten bifogades även ett följebrev (se bilaga 2).

Enkätundersökningen utfördes genom att enkäten skickades ut den 22 mars till naturbruksgymnasierna via mail. Mail ansågs vara smidigare än vanlig post samt att det ger en enklare hantering. Enkäten skulle mottagarna besvara, spara och skicka tillbaka inom två veckor (senast den 2 april). Det var tänkt att ansvarig personal skulle svara på frågorna och för att få det enhetligt och till en person med överblick skickades den till rektorerna. Telefonintervju skulle även kunna ha gjorts, men valdes bort som förstahandsalternativ då påverkan av mig som intervjuare ansågs vara för stor.

Trots betoning på vikten av alla skolors svar oavsett om man tar upp katt i utbildningen, eller oavsett om katt finns på skolan kom det ändå in flera mail från skolor som ansåg att de inte behövde besvara enkäten. De flesta svarade dock efter att jag skrivit tillbaka och förtydligt ytterligare värdet av deras svar.

När besvarade enkäter kom in skrivs de ut och gavs ett nummer så att anonymitet kunde upprätthållas under hela processen. Av de 56 skolorna svarade sex inom utsatt tid. En påminnelse skickades ut den 5 april där de svarande gavs ytterligare två veckors tid att besvara enkäten.

Under dessa två veckor svarade ytterligare sex skolor. En månads tid gav alltså tolv ifyllda enkäter totalt, vilket gjorde att jag började ringa runt till skolorna. En hel dag lades till detta och av 22 ringda samtal besvarade tolv skolor enkäten. Något aktivt slumpmässigt urval av vilka skolor som ringdes upp gjordes inte. Då majoriteten rektorer var upptagna bevarades enkäten av lärare i djurvård eller någon som satt i skolexpeditionen som var insatt. Under dessa samtal märktes det tydligt att lärarna i djurvård var de som var mest insatta. Detta ledde till att jag skickade ut ett mail till lärare i djurvård på de skolorna som ännu inte

besvarat enkäten. Det resulterade i ytterligare elva svar. Detta gav mig totalt 35 svar, vilket var en svarsfrekvens på 62 %.

De frågor jag har valt att redovisa i detta arbete är de som är mest relevanta för mina frågeställningar:

- Fråga 7. *Vilka läroböcker/vilket undervisningsmaterial använder skolan vid undervisning om katt?* Denna fråga var en öppen och redovisas nedan i löpande text och besvarar frågeställningen: Vilka läroböcker/vilket läromaterial används vid undervisning om katt på naturbruksgymnasierna?
- Fråga 8. *Om skolan undervisar om katter under utbildningen vilka delar tas upp? Svara per inriktning, om det skiljer sig åt. Om det inte skiljer sig åt mellan inriktningarna svara "alla" på inriktning a här nedan och fyll i rutorna där. De olika områdena som fanns var utfodring, hantering, skötsel, raskunskap, beteendebehov och etologi samt djurskyddslagstiftning och svarsalternativen för varje område var Ja, Nej och Vet ej. Dessa redovisas i ett diagram, (se figur 4). Inriktningarna redovisas i löpande text. Denna fråga besvarar frågeställningen: Vad tar man upp i undervisningen om katter på naturbruksgymnasier?*
- Fråga 9. *Hur många katter har skolan?* Denna fråga var öppen vad gäller antalet katter. Dessutom fanns möjligheten att välja svarsalternativet *Vet ej*. Detta redovisas i löpande text.
- Fråga 10. *Av vilken/vilka raser är katterna?* På denna fråga får ni kryssa flera alternativ. Svarsalternativen som fanns var *Bondkatt/huskatt, Korsning, Raskatt* och *Vet ej*. Vid alternativen *Korsning* och *Raskatt* fanns en följdfråga om vilken/vilka raser katten var.
- Fråga 12. *Är skolans katter vaccinerade?*
- Fråga 13. *Är skolans katter kastrerade?*
- Fråga 14. *Är skolans katter försäkrade?*
- Fråga 15. *Är skolans katter avmaskade?*
- Fråga 16. *Är skolans katter ID-märkta?*
- Fråga 17. *Är skolans katter registrerade i något ägarregister?*

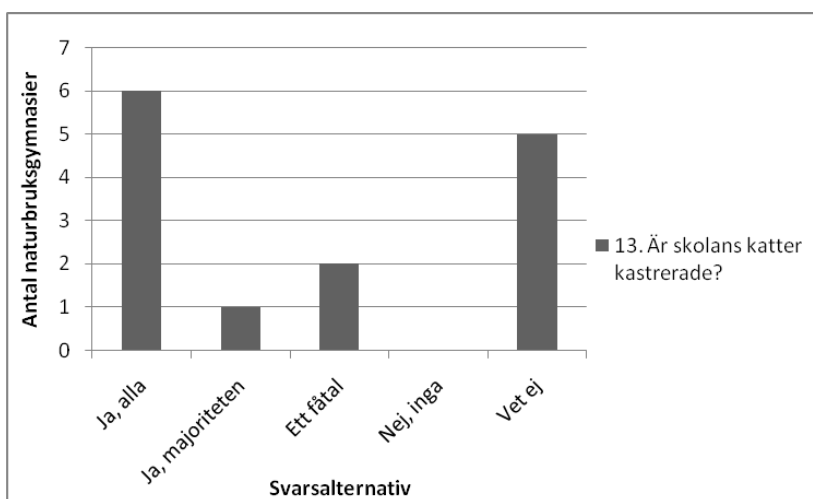
På fråga 12-17 fanns fem svarsalternativ *Ja, alla, Ja, majoriteten av dem, Ett fåtal, Nej, inga* och *Vet ej*. Dessa frågor besvarar frågeställningen: Hur håller naturbruksgymnasierna sina katter?

Den data som framkom genom enkäterna lades in i ett Microsoft Excel-dokument och resultaten sammanställdes. Utifrån dessa utformade jag sedan olika diagram som ses under resultatdelen. Fråga 13 redovisas i ett diagram, (se figur 1). Fråga 12 och 15 redovisas i ett diagram, (se figur 2). Fråga 14, 16 och 17 redovisas i ett diagram, (se figur 3).

RESULTAT

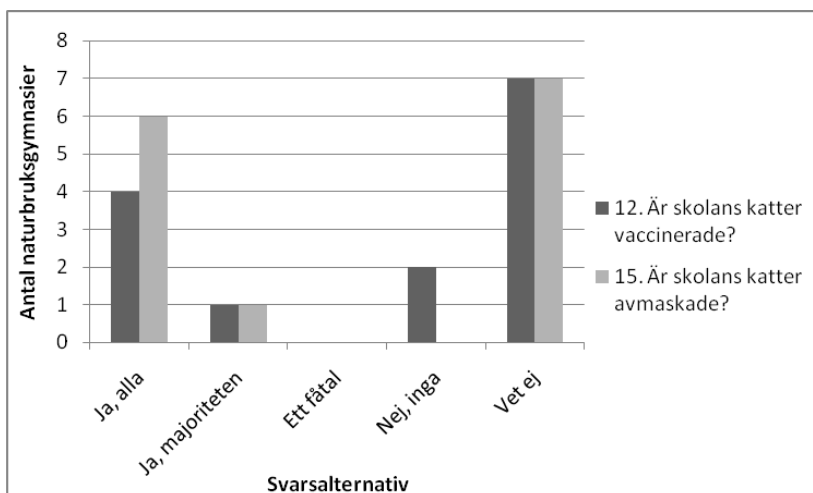
Av de 35 skolor som svarade hade 14 (40 %) katter på skolan och samtliga var bondkatter/huskatter. Antalet varierade mellan en till fem katter på skolorna. Fyra skolor kunde inte säga exakt hur många katter de hade utan svarade *Vet ej*, en till två, två till tre och två till fem. Av dessa 14 skolor har samtliga svarat på frågorna 12-17.

När det gäller kastrering av katter på naturbruksgymnasierna kunde man se att lite färre än hälften kastrerat alla sina katter, men även att en nästan lika stor del inte visste om skolans katter var kastrerade eller inte (se figur 1). Dessutom fanns det några skolor som inte kastrerat alla sina katter.

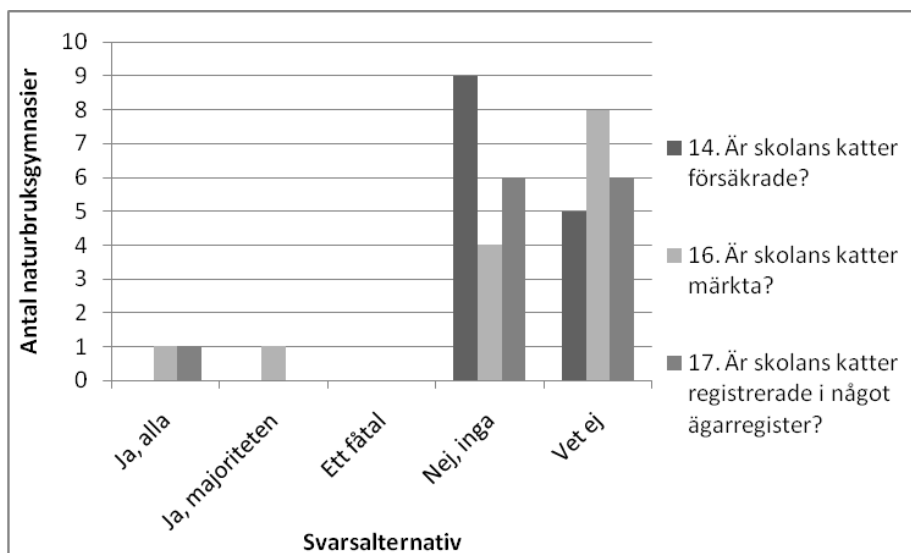
Figur 1. Fördelning av antal svar från naturbruksgymnasier (n=14) som svarat på frågan om skolans katter är kastrerade.

Vid frågorna om avmaskning och vaccinering av katter kunde man se att avmaskning gjorts i något större utsträckning än vaccinering (se figur 2). På dessa två frågor fanns även en stor del av skolorna som svarade att de inte visste om katterna var avmaskade eller kastrerade.

Figur 2. Fördelning av antal svar från naturbruksgymnasier (n=14) som svarat på frågor om skolans katter är vaccinerade och avmaskade.

Om katterna försäkrats, ID-märkts och/eller registrerats i ägarregister svarade skolorna att detta var något som skett i en mycket liten utsträckning (se figur 3). Det var dock fler katter som var ID-märkta och registrerade i ägarregister än försäkrade, något som ingen skola angett. Även här har en stor del av skolorna svarat att de inte visste huruvida detta gjorts eller inte.

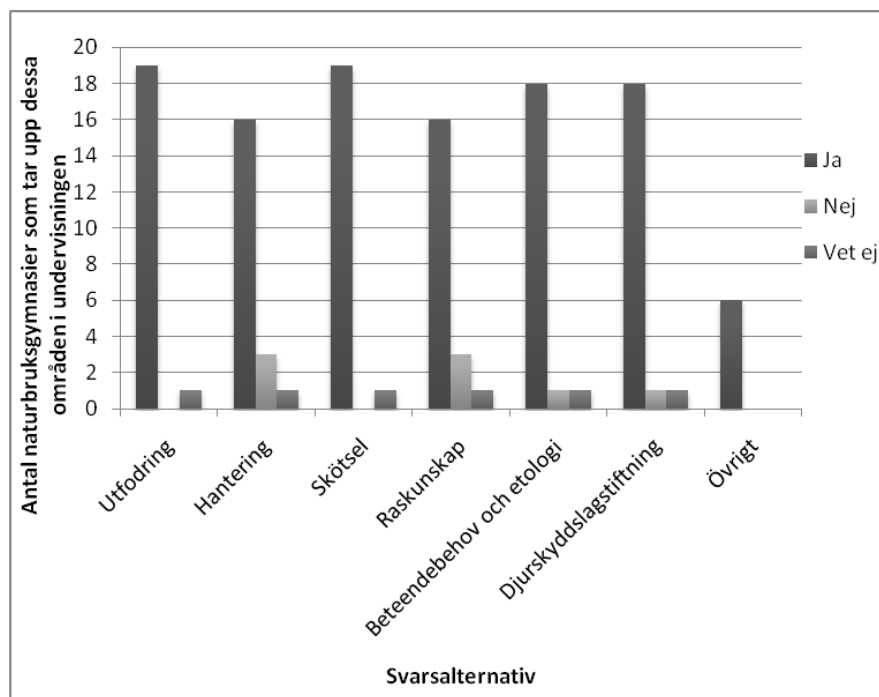

Figur 3. Fördelningen av antal svar från naturbruksgymnasier (n=14) som svarat på frågor om skolans katter är försäkrade, ID-märkta och/eller registrerade i något ägarregister.

20 (57 %) av de 35 skolor som besvarade enkäten tar upp katt i undervisningen. Det är nästintill endast de som läser inriktningen djurvård (16 skolor) som får undervisning om katter. De övriga som uppgav att de tar upp katt i undervisningen var en skola som har inriktningen ”djur – en mix av lantbruksdjur, hästhållning, hund & katt”, två skolor som uppgav inriktningen ”hästhållning”, i vilken ena skolan tar upp katt i kursen djurkunskap grund 50 p och den andra skolan i kursen etologi 50 p, en skola uppgav inriktningen ”djursjukvård” och en skola uppgav inriktningen ”jordbruk” i kursen djurkunskap grund 50 p. 10 (71 %) av de 14 skolor som håller katt och tar upp dem i undervisningen gjorde det inte för inriktningen hästhållning och/eller jordbruk, men för dem som läser inriktningen djurvård. 2 (6 %) av de 35 skolor som deltog i enkätundersökningen håller katt utan att undervisa om dem alls.

De svarande som angav att de hade inriktningar som tog upp katt i undervisningen ombads ange vilka delar som togs upp av utfodring, hantering, skötsel, raskunskap, beteendebestånd och etologi samt djurskyddslagstiftning. Dessutom kunde den svarande ange om de tog upp något utöver områdena genom att efter *övrigt*: skriva fritt. Sex skolor uppgav efter *övrigt*: att de undervisade om delar som; sjukdomar, anatomi, fysiologi, avel, fortplantning, kattungens utveckling, sinnen, utrymmen och kattutställningar.

Majoriteten av ämnesområdena tas upp i hög utsträckning av de naturbruksgymnasier som undervisar om katt (se figur 4). Utfodring och skötsel kan man se tas upp i något högre grad än de resterande.

Figur 4. Fördelning av antal svar från naturbruksgymnasier (n=20) som svarat på frågan om vilka ämnesområden som tas upp vid undervisning om katt.

Fråga 7 var en öppen fråga där skolorna ombads skriva vilka läroböcker/undervisningsmaterial skolan använder vid undervisning om katt. Av de 20 skolorna som tar upp katt i utbildningen var det 18 som svarade på denna fråga. Skolornas svar visar att de oftast använder sig av flera olika böcker och material.

- Fyra skolor använder "Kattens sjukdomar" av Anne-Marie Nilsson.
- Tre skolor använder "Naturbrukets Husdjur del 1" av Desirée S Jansson, Josefine Lärn-Nilsson & Lena Strandberg.
- Tre skolor använder material från SVERAK.
- Två skolor använder "Förstå katten" av Ylva Stockelberg.
- Andra böcker som skolorna använder är: "Goda råd om din katt" av John & Caroline Bower, "Lär känna din katt" av Clair Bessant, "Bonniers stora kattlexikon" av Bruce Folge, "Royal Canin Kattencyklopedi 1 och 2", "Bonniers stora bok om katter" av David Taylor, "Djurdoktorn katt" av James E. McKay, "Allt du behöver veta om katter" av Candida Frith-Macdonald, "Din katts beteende" av Susanne Hellman Holmström, "Katter: lyckliga och friska" av Katrin Behrend och "Katter: bilder, historia, fakta" av Emily Williams.
- Övriga läromedel som används vid utbildning om katt är: Lärarens egna sammanställda material, instuderingsfrågor, material från försäkringsbolag, broschyr från Jordbruksverket, ospecificerade internetsidor, ospecificerade faktaböcker, ospecificerade tidningsartiklar, tidningarna Kattliv, Raid och Djurskyddet.

DISKUSSION

Av 35 skolor höll 14 skolor katter och 20 skolor undervisade om katt. Resultaten visade dock att det nästan enbart var de som valt inriktningen djurvård som fick undervisning om katt. Av de som fick undervisning visade resultaten att majoriteten av ämnesområdena (utfodring, hantering, skötsel, raskunskap, beteendebestöv och etologi samt djurskyddslagstiftning) togs upp i stor utsträckning. De läroböcker/undervisningsmaterial skolorna använde varierade kraftigt, vilket kan innebära att eleverna har mycket varierande kunskaper om katt efter utbildningen. Resultaten visar även att skolorna inte kastrerat, vaccinerat, avmaskat, försäkrat, ID-märkt och registrerat sina katter i stor utsträckning, vilket kan ge eleverna intrycket av att det inte är viktigt.

Fördelar med att göra en enkätundersökning via mail är att det går snabbt, är smidigt och är kostnadseffektivt att skicka ut. Den svarande kan fylla i enkäten i lugn och ro utan att bli påverkad av den som vill ha svar på frågorna. Det kan vara enklare att besvara känsliga frågor i en enkät än direkt till någon. Alla frågor och svarsalternativ presenteras på exakt samma sätt för de svarande, vilket innebär att det blir lika för alla. Nackdelar med en enkätundersökning är att det är stor risk för låg svarsfrekvens och frågorna kan missförstås. Vid bortfall vet man inte vad det är som gör att den svarande väljer att avstå från att besvara enkäten. Frågorna i enkäten utformades med största försiktighet för att inte verka stötande mot de svarande. Detta var mycket svårt när specifika frågor som kan vara känsliga var viktigt att få besvarade. Det kan vara så att de svarande har tagit alternativet *Vet ej* just för att det blivit för känsligt eller för att de helt enkelt inte visste. En relativt stor andel svar på de frågorna rörande katthållningen var just *Vet ej*. Oavsett vem man ställer dessa frågor till på en skola borde denna veta hur katterna hålls kan man tycka. Skolorna borde ha en slags policy som säger bland annat att alla katter ska kastreras för att förhindra reproduktion och för att exemplifiera ansvarsfullt ägarskap.

Andra felkällor som kan ha uppstått är att enkäten kunde ha skickats till någon annan än rektorn då denne inte alltid var insatt i annat än kursplanerna. I vissa fall har enkäten besvarats av rektorn, i andra av lärare i djurvård eller övrig personal. Detta har bidragit till att de svarande haft olika mycket insyn i de olika delarna av enkäten. Detta kan ha gjort att personer svarat *Vet ej* på till exempel vilka ämnesområden man tar upp om katt i undervisningen då man vet att katt tas upp men inte i vilken utsträckning. De personer som besvarade enkäten via telefon hade fördelen att ställa frågor om något var oklart på ett enklare sätt än de som istället hade behövt ringa eller maila och fråga. Nackdelen med telefonintervju är att det är väldigt tidskrävande samt att den som intervjuar påverkar den svarande mer eller mindre. Alla skolor blev inte uppringda och av de som ringdes var det inte alla skolor som svarade. Dessutom gjorde påsklovet att flera rektorer samt lärare var borta under en period under tiden enkäten skulle besvaras. Skolorna hade även väldigt mycket att göra då de nya antagningarna skulle börja arbetas med. Detta kan ha bidragit till att enkäten blivit hastigt ifylld eller att man valt att inte besvara enkäten på grund av tidsbrist.

De frågor som lyfts fram i denna rapport var mer ingående om vad man faktiskt gör med katterna som finns på naturbruksgymnasier. Föregår skolorna med gott exempel genom att visa att man värdesätter katterna och håller och sköter dem på bästa möjliga sätt?

Är skolornas katter kastrerade?

Naturbruksgymnasierna är de som ska lära upp nya generationer om hur man ska ta hand om sina djur. Knappt hälften av skolorna uppgav att de hade kastrerat alla sina katter. Konsekvenserna av detta kan bli att eleverna sedan själva inte kastrerar sina egna katter, då man har sett att den synen man får om djur som ung är den man tar med sig in i vuxenlivet (Robertson, 2008).

Då skolorna inte kastrerar alla sina katter är det en stor risk att oönskade katter föds. En okastrerad honkatt kan hon få cirka en till tre kullar om året från en ålder på runt sex månader (Nutter et al., 2004). Med tanke på att en katt normalt blir runt 12-15 år gammal (Pollard, 2003) måste man förstå vikten av kastration.

Det har visat sig att killar kastrerar sina katter i mindre utsträckning än tjejer (McKay et al., 2009). Då många lantbrukare är killar borde detta vara ytterligare ett skäl till att lägga extra vikt på att undervisa om katter och kastrering med eleverna.

Inga frågor ställdes i enkäten angående om skolorna bedrev någon avel med katterna. Om de skolor som angav att de inte kastrerat alla sina katter faktiskt bedrev avel kan detta förklara de okastrerade individerna. Då skolorna angett att samtliga katter som fanns på skolorna var bondkatter/huskatter handlade det i sådana fall inte om rasavel.

Är skolornas katter vaccinerade och avmaskade?

Det är positivt att flera av skolorna vaccinerat och avmaskat alla sina katter. De som svarat *Ja, majoriteten av dem* undrar man givetvis varför inte alla katter? För att katten ska ha ett gott vaccinationskydd rekommenderar veterinärer att man vaccinerar sin katt en gång årligen alternativt vart annat år. Konsekvenserna för katten av att inte vara vaccinerad är att den både kan smittas av sjukdomar samt själv bidra till spridning av dem. Det handlar om relativt enkel åtgärd som ger katterna en bättre välfärd och skydd mot sjukdomar.

Avmaskning är även den en enkel åtgärd som givetvis inte ska göras för ofta, men ändå vid behov. Om skolan inte regelbundet avmaskar katterna är det ändå viktigt att momentet tas upp. Detta för att göra eleverna uppmärksamma på att mask är något som kan drabba katter som vistas utomhus och hur det åtgärdas.

Det vore intressant att jämföra och se om hästar är vaccinerade och avmaskade på skolorna som även har hästinriktning. Jag tror att detta är något som sköts på ett mer strukturerat sätt med någon ur personalen som ansvarig då hästar ses som mer värdefulla djur.

Är skolornas katter försäkrade, ID-märkta och med i ägarregister?

Inga skolor hade försäkrat sina katter. När en oförsäkrad katt blir skadad och behöver veterinärvård kan det bli väldigt kostsamt. Skulle ett ingrepp eller en operation bli för dyr kanske skolan istället väljer att avliva katten som i övrigt är frisk. Värdet på ett djur ska naturligtvis inte handla om hur mycket pengar man kan tänka sig att lägga på djuret vad gäller operationer och vård. Men att betala en summa varje månad i försäkringsavgift och låta katten få kosta pengar, visar på att man värdesätter katten och att det inte bara är att skaffa en ny när den gamla av någon anledning kostar för mycket.

Även här vore det intressant att se och jämföra om hästar är försäkrade på skolorna som även har hästinriktning. Då hästar är dyrare djur att skaffa och hålla än katter tror jag att skolorna är mer motiverade till att teckna försäkringar för dem.

Det var inte många skolor som hade ID-märkt eller registrerat sina katter i ägarregister. Hur ska man då lösa problematiken med det stora antalet hemlösa och/eller förvildade katter? När det handlar om omärkta individer, hur ska man kunna veta om den är herrelös eller endast omärkt när åtgärder vidtas samt problematiken om vilken lagstiftning som ska tillämpas? Idag är det lag på att ID-märka sin hund, men inte sin katt. Återigen bör skolorna föregå med gott exempel.

Det är viktigt att se till att de katter som faktiskt är ID-märkta registreras i ett ägarregister så att möjligheten att spåra ägaren finns. Det gör även att kostnaden för att skaffa katt stiger även om katten i sig bara köpts för 5 kronor tassens. En förhoppning är att katterna då inte blir en sådan slit- och slängvara som de är idag. Hittills är endast drygt 600 000 katter registrerade i ägarregister i Sverige (SKK, 2010; SVERAK, 2010). Vissa menar att om ID-märkning och registrering görs visar det ändå på att katten ges en högre status (SVERAK, 2010; Djurskyddet Sverige, 2010; Slater & Shain, 2005). Andra studier visar dock på att det inte spelar någon roll om katten är märkt då katter ändå är svåra att få tag på i försök att kontrollera ID-märkningen (Lord et al., 2007).

Endast en åtgärd löser inte problemet (Levy & Crawford, 2004), men det gäller att börja någonstans för att komma någon vart med att höja människors ansvarskänsla för katter. Jag hoppas att översynen av djurskyddslagstiftningen (Dir. 2009:57) där problematiken med och herrelösa djur ska tas upp kommer att bidra till en positiv förändring för de herrelösa och/eller förvildade katterna. Dessa katter som idag nästan helt faller mellan stolarna och riskerar att utsättas för lidande. Om ID-märkning och registrering i ägarregister måste göras enligt lag på alla katter har man alltid möjligheten att vända sig till ägaren om en katt bli upphittad och förbättrar förhoppningsvis katternas status något. Har katten varit bortsprungen blir förmodligen ägaren otroligt glad över att återse sin katt och om katten varit övergiven blir ägaren förmodligen inte lika glad över att återse sin katt, men då kanske man kan ta en diskussion om vad som bör göras med katten för att undvika ett den återigen släpps vind för våg.

Vilka får undervisning om katt och vilka ämnesområden tas upp?

Av de elever som gavs undervisning om katt fick de med sig majoriteten av de olika ämnesområdena som gavs som alternativ (etologi, hantering, djurskyddslagstiftning med mera), vilket är väldigt bra. 10 (71 %) av 14 skolor som håller katt och undervisar om dem gjorde det inte för inriktningen hästhållning och/eller jordbruk, men för inriktningen djurvård. Fler inriktningar än denna bör dock läsa om katt! Många av eleverna som läser inriktningarna jordbruk och hästhållning är sådana som jag tror med stor sannolikhet är människor som senare kommer att komma i kontakt med katter. Det kan handla om att de blir anställda på gårdar, eller själva har egna gårdar där katter kommer att finnas.

De viktiga ämnesområdena om katt tas upp i undervisningen. Det blir dock lite dubbelt när skolorna ändå håller katterna som de gör, vad gäller bland annat att alla katter inte är kastrerade. *"Gör som jag säger och inte som jag gör.."* Det påverkar givetvis eleverna om skolorna inte lever som de lär, eftersom de ska föregå med gott exempel. Dessutom svarade

2 (6 %) av de totalt 35 skolorna att de har katter, utan att någon undervisning ges om dem alls. Varför hålls katterna på dessa skolor om inte för att eleverna ska lära sig något om dem?

Vilka läroböcker/undervisningsmaterial används vid undervisningen?

Skolorna gav en stor variation svar på denna fråga. Det positiva är att flera av skolorna använde olika böcker som gav bredd och böcker speciellt inriktade på katt som undervisningsmaterial. Dock var inga av böckerna skolorna angav vetenskapliga. Några av böckerna är utgivna av ICA Bokförlag, vilket innebär att de är populärvetenskapliga. Författaren Anne-Marie Nilsson, som skrivit "Kattens sjukdomar", har arbetat som veterinär i över 25 år och är specialist på katt- och hundsjukdomar, vilket gör henne till en mer betrodd källa. De andra som är utgivna av ICA Bokförlag är bland annat "Din katts beteende" av Susanne Hellman Holmström och "Lär känna din katt" av Claire Bessant. De verkar inte ha några formella utbildningar men kallas beteenderådgivare och kattexperter, med sina år av erfarenhet om katt att luta sig tillbaka på.

Det negativa är att eleverna förmodligen lär sig väldigt olika beroende på vilket material som finns på skolorna. Vissa skolor använder böcker som Naturbrukets Husdjur, vilken innehåller en mängd olika djur och katten tas upp på cirka en halv till en sida. Det är svårt att tro att det ryms tillräckligt med kunskap för att täcka de ovannämnda ämnesområdena på den lilla ytan i boken.

Jag hade gärna sett att man tog fram en svensk motsvarighet eller översättning till "The Domestic Cat: The Biology of its Behavior" av D. C. Turner. & P. Bateson och använde den i undervisningen om katt på naturbruksgymnasierna.

Studier visar att om man börjar utbilda människor redan tidigt i livet om att djur är kännande varelser som förtjänar att behandlas på ett bra sätt får personerna med sig denna syn in i vuxenlivet (Robertson, 2008). Det har även visat sig att äldre människor påverkar yngre med sin syn på katter (Paul & Serpell, 1993). Då flera av de svarande angav att de undervisade med egna sammanställda material, kan det vara så att det endast återspeglar vad läraren själv tycker är viktigt och inte ger eleverna själva möjligheten att vara kritiska.

Det har även visats hur viktigt det är med utbildning för att förhindra att människor överger sina katter (Podberscek, 1997). Utbildning ger ägaren mer respekt för djuret och man tror att det i längden minskar djurs lidande då man på detta vis minskar antalet ägare som negligerar sina djur (Podberscek, 1997). Av dessa anledningar är det väldigt viktigt att skolorna inser vikten av undervisningen om katt och hur den påverkar eleverna. Blivande kattägare behöver kunskap och naturbruksgymnasier, framför allt de som håller katter, känns som en naturlig väg till detta.

SLUTSATSER

Problematiken med det stora antalet herrelösa och/eller förvildade katter finns på grund av allmänhetens attityd mot katter och bristande kunskap om dem. Kunskapen måste komma ut och varför inte börja på Sveriges naturbruksgymnasier, bland de elever som troligtvis kommer att komma i kontakt med katter på ett eller annat sätt med tanke på deras intresse för djur och natur? De ämnesområden som tas upp i undervisningen idag är mycket bra, men man behöver se till att fler elever än bara dem som läser djurvård lär sig detta!

Detta arbete visar att det borde göras kontroller på skolorna för att se att de faktiskt är ett gott föredöme som ges vad gäller hållandet av katter, eftersom flera skolor håller egna katter. Kastrering, vaccinering, försäkring, ID-märkning samt registrering i ägarregister är något som skolorna måste göra i en mycket större utsträckning för att vara ett bra föredöme.

De olika läroböckerna/undervisningsmaterialen bör ses över för att säkerställa dess nivå samt tillförlitlighet och försöka att få en likvärdig kunskap hos eleverna runt om i landet. En svensk motsvarighet eller översättning av till exempel ”The Domestic Cat: The Biology of its Behavior” av D. C. Turner. & P. Bateson skulle kunna bidra till en förbättring.

Om detta görs är det här bara början på en ljusare framtid för våra katter.

TACK

Ett stort tack till min handledare Frida Lundmark som gav inspiration till ämnet, mycket hjälp med bollande av idéer och tankar samt varit ett enormt stöd under hela arbetets gång.

Tack till de naturbruksgymnasier som ställde upp och besvarade min enkät.

Tack till familj och vänner som lyssnat och hjälpt mig under arbetets gång.

REFERENSER

- Bernstein, P. L. 2005. The human-cat relationship. In: *The Welfare of Cats*. (Ed. I. Rochlitz.) Dordrecht, Springer.
- Bradshaw, J. W. S. 2006. The Evolutionary Basis for the Feeding Behavior of Domestic Dogs (*Canis familiaris*) and Cats (*Felis catus*). *The Journal of Nutrition*. 136, 1927-1931.
- Bradshaw, J. W. S., Horsfield, G. F., Allen, J. A. & Robinson, I. H. 1999. Feral cats: their role in the population dynamics of *Felis catus*. *Journal of Applied Animal Behaviour Science*. 65, 273–283.
- Centonze, L. A. & Levy, J. K. 2002. Characteristics of free-roaming cats and their caretakers. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 220, 1627-1633.
- Clancy, E. A., Moore, A. S. & Bertone, E. R. 2003. Evaluation of cat and owner characteristics and their relationships to outdoor access of owned cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 222, 1541-1545.
- Crowell-Davis, S. L., Curtis, T. M. & Knowles, R. J. 2004. Social organization in the cat: a modern understanding. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 6, 19-28.
- Djurskyddsmyndighetens cirkulär nr 1/2007.
- Driscoll, C. A., Menotti-Raymond, M., Roca, A. L., Hupe, K., Johnson, W. E., Geffen, E., Harley, E. H., Delibes, M., Pontier, D., Kitchener, A. C., Yamaguchi, N., O'Brien, S. J. & Macdonald, D. W. 2007. The Near Eastern origin of cat domestication. *Science*. 317, 519-523.
- Elton, C. S. 1953. The Use of Cats in Farm Rat Control. *The British Journal of Animal Behaviour*. 1, 151-155.
- Jessup, D. A. 2004. The welfare of feral cats and wildlife. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 225, 1377-1383.
- Karsh, E. B. & Turner, D. C. 1988. The human-cat relationship. In: *The Domestic Cat: The Biology of its Behavior*, second ed. (Eds. D. C. Turner. & P. Bateson). Cambridge, Cambridge University Press.
- Kays, R. W. & DeWan, A. A. 2004. Ecological impact of inside/outside house cats around a suburban nature preserve. *Animal Conservation*. 7, 273–283.
- Longman, E. C. 2007. Adaption of domestic cats to confinement. *Journal of Veterinary Behavior*. 2, 193-196.
- Levy, J. K., Woods, J. E., Turick, S. L. & Etheridge, D. L. 2003. Number of unowned free-roaming cats in a college community in the southern United States and characteristics of community residents who feed them. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 223, 202-205.

- Levy, J. K. & Crawford, P. C. 2004. Humane strategies for controlling feral cat populations. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 225, 1354-1360.
- Liberg, O., Sandell, M., Pontier, D. & Natoli, E. 2000. Density, spatial organization and reproductive tactics in the domestic cat and other felids, In: *The Domestic Cat: The Biology of its Behavior*, second ed. (Eds. D. C. Turner. & P. Bateson). Cambridge, Cambridge University Press.
- Linseele, V., Van Neer, W. & Hendrickx, S. 2008. Evidence for early cat taming in Egypt: a correction. *Journal of Archaeological Science*. 35, 2672–2673.
- Lord, L. K., Wittum, T. E., Ferketich, A. K., Funk, J. A. & Rajala-Schultz, P. J. 2007. Search and identification methods that owners use to find a lost cat. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 230, 217-220.
- Luke, C. 1996. Animal shelter issues. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 208, 524-527.
- MacDonald, M. L., Rogers, Q. R. & Morris, J. G. 1984. Nutrition of the domestic cat, a mammalian carnivore. *Annual Review of Nutrition*. 4, 521-562.
- Macdonald, D. W., Yamaguchi, N. & Kerby, G. 2000. Group-living in the domestic cat: its socio-biology and epidemiology. In: *The domestic cat, the biology of its behaviour*, second ed. (Eds. Turner, D.C., Bateson, P.) Cambridge, Cambridge University Press.
- Manimalisrapporten. 2009.
- McKay, S. A., Farnworth, M. J. & Waran, N. K. 2009. Current Attitudes Toward, and Incidence of, Sterilization of Cats and Dogs by Caregivers (Owners) in Auckland, New Zealand. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 12, 331-344.
- Nutter, F. B., Levine, J. F. & Stoskopf, M. K. 2004. Reproductive capacity of free-roaming domestic cats and kitten survival rate. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 225, 1399-1402.
- Ostfeld, R. S. 1990. The ecology of territoriality in small mammals. *Trends in Ecology and Evolution*. 5, 411-415.
- Paul, E. & Serpell, J. A. 1993. Childhood pet keeping and humane attitudes in young adulthood. *Animal Welfare*. 2, 321-337.
- Podberscek, A. L. 1997. Illuminating issues of companion animal welfare through research into human-animal interactions. *Animal Welfare*. 6, 365-372.
- Pollard, K. 2003. *Stora boken om katter*. Sid 18. Bath, Parragon.
- Robertson, S. A. 2008. A review of feral cat control. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 10, 366-375.

Rochlitz, I. 2000. Feline welfare issues, In: *The Domestic Cat: The Biology of its Behavior*, second ed. (Eds. D. C. Turner. & P. Bateson). Cambridge, Cambridge University Press.

Rochlitz, I. 2005. A review of the housing requirements of domestic cats (*Felis silvestris catus*) kept in the home. *Journal of Applied Animal Behaviour Science*. 93, 97-109.

Say, L., Pontier, D. & Natoli, E. 2001. Influence of oestrus synchronization on male reproductive success in the domestic cat (*Felis catus* L.). *Proceedings of the Royal Society of London*. 268, 1049-1053.

Scott, K. C., Levy, J. K., Gorman, S. P. & Neidhart, S. M. N. 2002. Body Condition of Feral Cats and the Effect of Neutering. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 5, 203-213.

Serpell, J. A. 1999. Animals in children's lives. *Society and Animals*. 7, 87-94.

Serpell, J. A. 2000. Domestication and history of the cat. In: *The Domestic Cat: The Biology of its Behavior*, second ed. (Eds. D. C. Turner & P. Bateson). Cambridge, Cambridge University Press.

Shatz, C. J. 1983. The Prenatal Development of the Cat's Retinogeniculate Pathway. *The Journal of Neuroscience*. 3, 482-499.

Slater, M. R. 2002. Community approaches to feral cats: problems, alternatives, and recommendations. Washington, Humane Society Press.

Slater, M. R. & Shain, S. 2005. Feral Cats: An Overview. In: *The State of the Animals III*. (Eds. D. J. Salem & A. N. Rowan). Washington, Humane Society Press.

Striwing, H. & Åslund, M. 2002. Utredning av vanvård. Sid 141. Stockholm, Författares Bokmaskin.

Striwing, H. & Åslund, M. 2005. Djurskydd – fakta och tips. Sid 213-226. Stockholm, Författares Bokmaskin.

Turner, D. C. & Bateson, P. 2000. Why the cat? In: *The Domestic Cat: The Biology of its Behavior*, second ed. (Eds. D. C. Turner & P. Bateson). Cambridge, Cambridge University Press.

Vigne, J.D., Guilaine, J., Debue, K., Haye, L. & Gerard, P. 2004. Early taming of the cat in Cyprus. *Science*. 304, 259.

Winter, L. 2004. Trap-neuter-release programs: the reality and the impacts. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 225, 1369-1376.

Internetsidor

Djurskyddet Sverige, <http://www.djurskyddet.se>, besökt 2010-05-06.

SKK (Svenska Kennelklubben), <http://www.skk.se/>, besökt 2010-04-27.

SVERAK (Sveriges Kattklubbars Riksförbund), <http://www.sverak.se/>, besökt 2010-04-27.

BILAGA 1. ENKÄTEN

"Kartläggning av naturbruksgymnasiers hållning av och undervisning om katt."

1. Hur många elever går på skolan?.....st

2. Vilka inriktningar finns? Vänligen bortse från profil inom inriktningen.

Jordbruk Djurvård Hästhållning

Skogsbruk Jakt och/eller viltvård

Övriga (en inriktning per rad):

.....

.....

.....

.....

.....

3. Får alla eleverna undervisning i katthållning?

Ja Nej

4. **Om nej på fråga 3**, vilken/vilka inriktningar tar inte upp katt?

Jordbruk Djurvård Hästhållning

Skogsbruk Jakt och/eller viltvård

Övriga (en inriktning per rad):

.....

.....

.....

.....
.....

5. Om ni inte undervisar om katter idag, har ni planer på att göra det i framtiden?

Ja Nej Vet ej

6. Upplever ni att majoriteten av eleverna är intresserade av att lära sig om katter?

Ja Nej Vet ej

7. Vilka läroböcker/vilket undervisningsmaterial använder skolan vid undervisning om katt?

.....
.....
.....

8. Om skolan undervisar om katter under utbildningen vilka delar tas upp? Svara per inriktning, om det skiljer sig åt. Om det inte skiljer sig åt mellan inriktningarna svara "alla" på inriktning a här nedan och fyll i rutorna där.

a) Inriktning:

Utfodring Ja Nej Vet ej

Hantering Ja Nej Vet ej

Skötsel Ja Nej Vet ej

Raskunskap Ja Nej Vet ej

Beteendenbehov och etologi Ja Nej Vet ej

Djurskyddslagstiftning Ja Nej Vet ej

Annat, nämligen

.....

Hur många undervisningstimmar får eleverna ungefär om katter och katthållning om de valt denna inriktning:

b) Inriktning:

Utfodring Ja Nej Vet ej

Hantering Ja Nej Vet ej

Skötsel Ja Nej Vet ej

Raskunskap Ja Nej Vet ej

Beteendenbehov och etologi Ja Nej Vet ej

Djurskyddslagstiftning Ja Nej Vet ej

Annat, nämligen
.....

Hur många undervisningstimmar får eleverna ungefär om katter och
kathållning om de valt denna inriktning:

c) Inriktning:

Utfodring Ja Nej Vet ej

Hantering Ja Nej Vet ej

Skötsel Ja Nej Vet ej

Raskunskap Ja Nej Vet ej

Beteendenbehov och etologi Ja Nej Vet ej

Djurskyddslagstiftning Ja Nej Vet ej

Annat, nämligen
.....

Hur många undervisningstimmar får eleverna ungefär om katter och
kathållning om de valt denna inriktning:

d) Inriktning:

Utfodring Ja Nej Vet ej

Hantering Ja Nej Vet ej

Skötsel Ja Nej Vet ej

Raskunskap Ja Nej Vet ej

Beteendenbehov och etologi Ja Nej Vet ej

Djurskyddslagstiftning Ja Nej Vet ej

Annat, nämligen
.....

Hur många undervisningstimmar får eleverna ungefär om katter och
kathållning om de valt denna inriktning:

e) Inriktning:

Utfodring Ja Nej Vet ej

Hantering Ja Nej Vet ej

Skötsel Ja Nej Vet ej

Raskunskap Ja Nej Vet ej

Beteendenbehov och etologi Ja Nej Vet ej

Djurskyddslagstiftning Ja Nej Vet ej

Annat, nämligen
.....

Hur många undervisningstimmar får eleverna ungefär om katter och
kathållning om de valt denna inriktning:

f) Inriktning:

Utfodring Ja Nej Vet ej

Hantering Ja Nej Vet ej

Skötsel Ja Nej Vet ej

Raskunskap Ja Nej Vet ej

Beteendenbehov och etologi Ja Nej Vet ej

Djurskyddslagstiftning Ja Nej Vet ej

Annat, nämligen
.....

Hur många undervisningstimmar får eleverna ungefär om katter och
kathållning om de valt denna inriktning:

9. Hur många katter har skolan?.....st Vet ej

Om ni inte håller några katter på skolan är du nu färdig med enkäten. Om ni däremot håller katter på skolan så ber jag dig att gå vidare till nästa fråga.

10. Av vilken/vilka raser är katterna? På denna fråga får ni kryssa flera alternativ.

Bondkatt/huskatt

Korsning Mellan vilka raser?

.....

Raskatt Vilken/vilka raser?

.....

Vet ej

11. Hur hålls katterna? På denna fråga får ni kryssa flera alternativ.

I /kring ladugården Utomhus Inomhus

Inne och ute Vet ej

12. Är skolans katter vaccinerade?

Ja, alla Ja, majoriteten av dem Ett fåtal

Nej, inga Vet ej

13. Är skolans katter kastrerade?

Ja, alla Ja, majoriteten av dem Ett fåtal

Nej, inga Vet ej

14. Är skolans katter försäkrade?

Ja, alla Ja, majoriteten av dem Ett fåtal

Nej, inga Vet ej

15. Är skolans katter avmaskade?

Ja, alla Ja, majoriteten av dem Ett fåtal

Nej, inga Vet ej

16. Är skolans katter märkta?

Ja, alla Ja, majoriteten av dem Ett fåtal

Nej, inga Vet ej

17. Är skolans katter registrerade i något ägarregister?

Ja, alla Ja, majoriteten av dem Ett fåtal

Nej, inga Vet ej

18. Vilket foder får katterna? På denna fråga får ni kryssa flera alternativ.

Från djuraffär/klinik Från mataffär Annat Vet ej

Om ni har övriga kommentarer ber jag er lämna dessa i mailet där ni bifogar den besvarade enkäten.

Tusen tack för din medverkan!

Du är nu klar med enkäten. Klicka på Arkiv/File->

Spara som/Save as..Döp filen till SVAR. Bifoga sedan

filen i mailet till anno0004@stud.slu.se

BILAGA 2. FÖLJEBREVET

"Kartläggning av naturbruksgymnasiers hållning och undervisning av katt."

Jag heter Angelica Nordqvist och är en student på Etologi & djurskyddsprogrammet, Sveriges Lantbruksuniversitet i Skara. Detta är en 3-årig universitetsutbildning på kandidatnivå, i vilken ett examensarbete på C-nivå avslutar utbildningen. Jag är intresserad av katter och speciellt katters status och problematiken kring förvildade och herrelösa katter och hur man eventuellt skulle kunna komma till rätta med dessa problem. I mitt examensarbete vill jag nu titta på samtliga Sveriges naturbruksgymnasiers hållning och undervisning av katt. Min tanke bakom detta är att jag tror att många av era elever är blivande kattägare, då de har ett stort intresse av djur. Som skola bidrar ni till att utbilda dessa elever i djurhållning både genom att undervisa eleverna om olika djurslag men även genom att statuera exempel då ni själva håller djur.

Jag har valt att göra denna enkätundersökning då jag tycker att det är väldigt intressant att få reda på hur skolorna håller sina katter, vad som tas upp i undervisningen samt om det finns ett intresse hos eleverna att lära sig om katter.

Jag skulle bli otroligt glad om Ni vill hjälpa mig att få denna överblick genom att fylla i era svar och skicka tillbaka enkäten till mig senast fredagen den 2 april 2010!

För att svara på enkäten: öppna dokumentet med enkäten, svara på frågorna, spara enkäten och döp filen till SVAR och skicka tillbaka den till mig via mail.

Alla svar kommer att behandlas anonymt. Detta kommer att ske genom att svaren skrivs ut och numreras när de kommer in och sedan fortsättningsvis behandlas som nummer.

Vid frågor angående enkäten, vänligen kontakta mig per mail anno0004@stud.slu.se eller telefon 0709-99 86 55.

Min handledare under denna kurs är:

Frida Lundmark

0511-67212

frida.lundmark@hnh.slu.se

Tack på förhand för Din medverkan!

Skara, 22 mars 2010

Angelica Nordqvist

Student